

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
4. Зауваження до пояснювальної записки Міністерства Фінансів України щодо прогнозних показників місцевих бюджетів в проекті Державного бюджету України на 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-78084.html>
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Стратегічні орієнтири формування та реалізації фінансової політики України: монографія / Під ред. А.І. Крисоватого. – Тернопіль: Вектор, 2012. – 356 с.
7. Ярошевич Н.Б. Шляхи збільшення доходної бази місцевих бюджетів в Україні / Н.Б. Ярошевич, О.Я. Липа // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – Вип. 20.10. – С. 278-282.
8. G.J. Wallance "Could municipal bonds be the next financial Titanic?// [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.forbes.com/sites/forbesleadershipforum/2012/09/20/could-municipal-bonds-be-the-next-financial-titanic/>

УДК 336.14.01:352

Карагозлю Ю.,
аспірант*

ПВНЗ «Європейський університет

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В ОЦІНЦІ РИЗИКОВОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Постановка проблеми. Практика показує, що сучасний етап розвитку бюджетної системи вимагає використання нових технологій оцінки та управління бюджетним процесом. Одним із сучасних підходів до такого управління вважається ризикоорієнтоване управління, важливим та невід'ємним елементом якого є оцінка ризиків. Саме тому питання оцінки ризиковості місцевих бюджетів на сьогоднішній день набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження фінансової стійкості бюджетів займаються такі вітчизняні науковці, як І.М. Камінська, В.І. Щербакова, Г.М. Манеров, О.Р. Західна, Л.В. Лисяк, М.К. Дяченко, Т.Ю. Коритько, В.І. Кравченко, Л.Є. Клець, М.В. Корнєєв, Н.Ю. Велентейчик, О.М. Крук, І.С. Микитюк, І.Б. Чікіта та ін. Водночас, у сучасній науковій думці відсутній єдиний методичний підхід щодо вирішення питання оцінки фінансової стійкості бюджету загалом та місцевого бюджету, зокрема. Більше того, проблематиці взаємозв'язку ризиковості та фінансової стійкості місцевих бюджетів у вітчизняній науковій літературі не приділяється належна увага.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка існуючих методичних підходів до аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів, визначення показників для потреб такого аналізу, а також формування системи показників-індикаторів фінансової стійкості, які можуть бути використані в управлінні ризиками місцевих бюджетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з тим, що проблематика оцінки фінансової стійкості місцевого бюджету є достатньо новою у сучасній науковій думці, вітчизняні дослідники пропонують системи показників оцінювання, які суттєво відрізняються між собою.

Як показав аналіз методик розрахунку наведених коефіцієнтів, деяким з них за однакової формули розрахунку науковцями присвоюються різні назви, і навпаки, одна і та ж назва коефіцієнта відповідає різним методикам його визначення. Більше того, склад системи показників, що пропонуються різними авторами, суттєво відрізняється, а тому результати оцінки з використанням одного набору показників можуть кардинально відрізнятися від результатів аналізу за іншою авторською методикою.

Так, наприклад:

1. Показнику співвідношення «власні доходи / загальні доходи місцевого бюджету» різними авторами присвоюється різна назва:

- показник рівня незалежності доходної бази місцевих органів від доходної бази центральних органів влади [3, с. 48];

* Науковий керівник: Михайленко В.М. – д.т.н., професор

- коефіцієнт концентрації власних доходів [4, с. 195];
- показник бюджетної самостійності [2, с. 308];
- автономії доходної бази [5].

2. Показник бюджетного покриття, як правило, розраховується як співвідношення загальних доходів і загальних видатків [4, с. 195; 6, с. 428], проте деякими авторами [2, с. 308] цей коефіцієнт розраховується як відношення власних доходів до загальної суми видатків, тоді як таке співвідношення у [4, с. 195; 6, с. 428] розглядається як коефіцієнт автономії місцевих бюджетів.

Крім того, немає жодного показника, який би використовувався у всіх методиках і лише стосовно небагатьох показників думки науковців щодо їх використання в оцінці фінансової стійкості бюджету сходяться. Зокрема, часто використовують:

1) показник, що характеризує частку власних доходів у загальних доходах бюджету співвідношення «власні доходи / загальні доходи місцевого бюджету, який, як вже зазначалось вище, має різні назви за різними авторськими підходами;

2) коефіцієнт дотаційності [5] (дотаційної залежності [4, с. 195], бюджетної залежності [2, с. 308], прямої фінансової залежності) [8, с. 160];

3) коефіцієнт автономії – як відношення власних доходів до загальних витрат бюджету [4, с. 195; 6, с. 428].

4) коефіцієнт загального бюджетного покриття – як відношення загальних доходів до загальних витрат місцевого бюджету [4, с. 195; 6, с. 428].

Ці коефіцієнти умовно можна назвати загальноприйнятими. Водночас, у сучасних дослідженнях більшість показників є «авторськими», тобто такими, що використовуються лише в межах системи показників одного автора. Зокрема: коефіцієнт покриття власних видатків власними доходами місцевих бюджетів; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт забезпечення спецфонду; коефіцієнт рівня запозичень; коефіцієнт боргового навантаження; коефіцієнт режиму економії [6, с. 428]; коефіцієнт стійкості бюджету; частка дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів; коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету; коефіцієнт зацікавленості місцевої влади у пошуку додаткових джерел доходів; коефіцієнт бюджетної результативності; коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення; коефіцієнт дотаційної залежності [2, с. 308]; коефіцієнт самостійності; коефіцієнт вилучення коштів до державного бюджету; коефіцієнт податкової самостійності; коефіцієнт відносної бюджетної забезпеченості [7, с. 96] та ін.

Для того, щоб впорядкувати таку хаотичність у показниках фінансової стійкості бюджету, на нашу думку, слід передусім згрупувати їх залежно від мети аналізу.

У вітчизняній науковій літературі показники фінансової стійкості місцевих бюджетів групують за наступними характеристиками:

I. 1) показники фінансової спроможності та автономії; 2) показники фінансової стійкості [6, с. 428];

II. 1) коефіцієнти оцінки бюджетної самостійності; 2) коефіцієнти оцінки бюджетної забезпеченості; 3) коефіцієнти оцінки бюджетної збалансованості [4, с. 195].

Микитюк І.С. у окрему категорію виділяє показники фінансової стійкості доходної бази місцевого бюджету [5], Клець Л.Є. перераховані показники відносить до показників фінансової автономії [3, с. 48], а група авторів І.М.Боярко, О.В. Люта, Н.Г. Пігуль стійкість місцевого бюджету розглядають в розрізі трьох характеристик [1, с. 105]:

- фінансової достатності (як збалансованість доходів і витрат);
- фінансової ефективності (як результативність фінансової політики соціально-економічного розвитку);
- фінансової автономії (як стабільність фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону за рахунок власних доходів).

Заслуговує також уваги підхід російських вчених, які всі коефіцієнти поділяють на три групи [8, с. 158-165]:

1) коефіцієнти фінансової незалежності - коефіцієнти, що характеризують рівень реальної (де)централізації управління в сфері бюджетних доходів:

2) коефіцієнти, що характеризують спрямованість бюджетної політики територіальних органів влади в сфері бюджетних видатків:

3) коефіцієнти бюджетної стійкості – коефіцієнти, які характеризують співвідношення елементів доходної та видаткової частини бюджету:

Таким чином, фінансову стійкість бюджету визначають з метою:

- а) визначення рівня централізації управління в сфері місцевих фінансів;
- б) оцінки збалансованості доходів і витрат;
- в) визначення результативності фінансової політики соціально-економічного розвитку регіону (міста);

г) оцінки стабільності фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону (міста) за рахунок власних доходів.

На нашу думку, аналіз фінансової стійкості місцевого бюджету має ще одну, не менш важливу сферу застосування – як один із інструментів в управлінні ризиками місцевих бюджетів, адже чим більш стійким є бюджет, тим меншими будуть негативні наслідки реалізації ризиків.

Для використання в процесі бюджетного ризик-менеджменту всі розглянуті показники фінансової стійкості вважаємо за необхідне групувати за видами ризиків місцевих бюджетів (табл. 1)

Таблиця 1

Взаємозв'язок показників фінансової стійкості з ризиками місцевих бюджетів

Вид ризику	Ризики доходної частини бюджету	Ризики видаткової частини бюджету	Ризики виконання (дефіциту)	Ризики міжбюджетних відносин
Показники фінансової стійкості бюджету	Загальні показники фінансової стійкості бюджету			
	- показник бюджетної самостійності ; - коефіцієнт концентрації власних доходів; - показник рівня незалежності доходної бази місцевих органів від доходної бази центральних органів влади	- коефіцієнт автономії - коефіцієнт бюджетного покриття	- коефіцієнт загального покриття коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету	- коефіцієнт бюджетної залежності; - коефіцієнт дотаційної залежності (концентрації фінансової допомоги, дотаційності); - коефіцієнт прямої фінансової залежності - коефіцієнт трансфертів до державних бюджетів*
	Специфічні (авторські) фінансової стійкості бюджету			
	коефіцієнт чистої фінансової незалежності	коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення	коефіцієнт власної (чистої) податкової стійкості	коефіцієнт стійкості бюджету
	коефіцієнт чистої податкової незалежності	коефіцієнт фінансової залежності	коефіцієнт власної фінансової стійкості	показник незалежності від фінансової допомоги
	показник стабільності доходної частини бюджету	коефіцієнт покриття видатків податковими надходженнями	коефіцієнт поточної фінансової стійкості	коефіцієнт якості фінансової допомоги
	коефіцієнт податкової самостійності	показник втручання державної влади у сферу діяльності місцевих органів влади	коефіцієнт сукупної фінансової стійкості	коефіцієнт загальної фінансової залежності

*Примітка: - в зазначених коефіцієнтах у чисельнику пропонується використовувати різні показники: в [2] [4] і [7] – міжбюджетні (офіційні) трансферти, в [5] – надходження з державного бюджету; в [8] – сума дотацій та субсидій, проте умовно ці показники приймаємо як ідентичні.

Джерело: складено автором на основі [1-8]

Враховуючи все зазначене вище, для аналізу ризиковості місцевих бюджетів вважаємо за доцільне використати загальноприйняті показники, тобто такі показники, які використовуються як мінімум двома-трьома авторами при оцінці фінансової стійкості. Зокрема це:

- коефіцієнт бюджетної самостійності – для оцінки ризику доходної частини місцевого бюджету;
- коефіцієнт автономії - для оцінки ризику планування витрат місцевого бюджету;
- коефіцієнт бюджетного покриття – для оцінки ризику виконання місцевого бюджету.

Висновки з даного дослідження. Існуюча методологічна база дослідження фінансової стійкості місцевих бюджетів є недосконалою і потребує подальших ґрунтовних наукових досліджень та розробок. Використання запропонованої у статті системи показників фінансової стійкості у сфері бюджетного ризик-менеджменту дасть змогу сформувати відповідну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень щодо мінімізації ризиків у бюджетній сфері.

Література

1. Боярко І.М. Стійкість місцевого бюджету як елемент фінансового механізму управління соціально-економічним розвитком міста / І.М.Боярко, О.В. Люта, Н.Г. Пігуль // Економічний простір. - 2012. - № 61. – С. 97-108.

2. Велентейчик Н.Ю. Аналітична оцінка стійкості місцевих бюджетів в системі регулювання міжбюджетних відносин / Н.Ю. Велентейчик // Інноваційна економіка. - 2012. - № 8[34]. - С. 305-311.
3. Клець Л.Є. Система кількісних показників фінансової автономії місцевих органів влади / Л.Є. Клець // Вісник Донецького ін-ту економіки та господарського права [Збірник наукових праць]. – 2009. - № 1. - С. 46-57.
4. Крук О.М. Аналіз фінансової стійкості місцевого бюджету / О.М. Крук // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2011. - № 2. – С. 193-197.
5. Микитюк І.С. Методичне забезпечення аналізу фінансової стійкості доходної бази місцевого бюджету / І.С. Микитюк // Економічний вісник університету [Збірник наукових праць]. – 2012. - № 19/1. – С. 285-291.
6. Чікіта І.Б. До питання про систему показників оцінки фінансової спроможності, автономії та фінансової стійкості місцевих бюджетів / І.Б. Чікіта // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. [Збірник наукових праць]. - 2011. – Вип. 36. — С. 427-431.
7. Щербакова В.І. Проблеми оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів в умовах ринкової економіки / В.І. Щербакова, Г.М. Манеров // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 2(24). – С. 94-99.
8. Яшина Н.И. Методика оценки финансового состояния консолидированных бюджетов субъектов РФ / Н.И. Яшина, О.В. Емельянова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. - 2008. - № 5. - С. 154-166.